

Hvad er filosofi? Hvorfor filosofi i skolen? Hvordan filosofi i skolen?

Af Henrik Krog Nielsen, Forlaget X
www.forlagetx.dk

Hvad er filosofi?

5 beskrivelser af filosofi

Der findes ingen fastlagt definition af filosofi. Herunder følger 5 forskellige beskrivelser:

1. Filosofi [af græsk philo+sophia] betyder *kærlighed til visdom*. En filosof er således *en elsker af visdom*. Dertil hører, at *kærlighed* [philo] ud fra datidens betydning er *at søge / stræbe*, og *visdom* [sophia] er *viden omsat til gode handlinger*. Filosofi er således *at stræbe efter viden og god livsførelse*, og en filosof er *det undersøgende og etisk stræbsomme menneske*.
2. Filosofi vedrører tilværelsens store spørgsmål, *hvorfra, hvorhen, hvorfor og hvordan*, eller sammenfattet i det overordnede spørgsmål: *Hvad er meningen med livet?*
3. Filosofi er at undersøge det, der ikke kan måles og vejtes, fx begreber (*kærlighed* og *lykke*) og etik / værdier / idealer (*det gode liv* og *det gode samfund*).
4. Filosofi er at stille *nytænkende / visionære* spørgsmål – hvorfor filosofiens spørgsmål også må være *fordomsfrit* og *udfordrende*.
5. *Filosofi* er den videnskab, som alle videnskaber har til fælles.

Filosofi som videnskab

Filosofi er almindeligvis placeret under humaniora (bl.a. *psykologi, litteratur, kunst*). Men *filosofi* er faktisk en videnskab, som går på tværs af alle videnskaber: inden for *filosofien* inddrager man viden fra alle videnskaber, og filosofi indgår i stort set alle videnskaber i og med, at de enten begynder eller ender i filosofiske problemstillinger, fx hvad er *liv?* (biologi), hvad er *det gode samfund?* (sociologi), hvad er *psyken?* (psykologi) osv.

Filosofi er *ikke* tro. Med filosofi afprøver man tro, for derigennem at skabe viden.

Kendetegnet ved videnskab er *metode*. Inden for naturvidenskaberne er metoden hovedsagligt forsøg. Inden for samfunds- og humanvidenskaberne er metoden bl.a. håndtering og udlægning af interview, statistik og prognoser. Tre af *filosofiens* vigtigste metoder er *analyse* (tænke noget igennem i enkeltdele), *syntese* (uddrage en helhed af mange forskellige enkeltdele) og *argumentation* (redegøre for et synspunkt eller en teori).

Som videnskabsmand må man naturligvis gerne både have personlige synspunkter og etiske værdier og ligeledes gerne forsøge at vise rigtigheden af disse. "Bevisførelsen" skal blot være veludført, bl.a. skal man opstille modargumenter til sine egne argumenter. Ideelt set skal man som forsker være interesseret i at komme frem til resultater, som man i udgangspunktet ikke havde forventet at komme frem til, for derved øges videnskabeligheden i arbejdet.

Filosofi og etik

Etik (som videnskab) hører ind under filosofiens område – og altså ikke under fx naturvidenskabens område. Med naturvidenskaben *beskriver* vi verden, med filosofien *forholder* vi os til den. Når der sommetider følger etiske udtalelser med til naturvidenskabens resultater, er det fordi, vi tillægger dem (resultaterne) en værdi.

Hvorfor filosofi i skolen?

15 grunde til filosofi i skolen:

1. Arbejdet med filosofi vedrører i høj grad *folkeskolens formålsparagraf* om dannelse til samfundsdeltagelse.
2. Filosofi er i sin natur tværfaglig og vil således kunne *frembringe viden på tværs af skolens ellers afgrænsede fag*.
3. Filosofi vil kunne *skærpe elevens opmærksomhed* på værdien af skolens forskellige fag (fx *fysik*).
4. Filosofi vil udfordre og dermed også *udvikle elevens sprog, ordforråd, begrebsapparat og abstraktionsevne*.
5. Nogle elever vil kunne overføre den filosofiske tankegang / fremgangsmåde til skolens andre fag, ved fx at *stille mere overordnede eller værdimæssige spørgsmål* til emnerne.
6. En systematisk beskæftigelse med etik vil gavne eleven, både hvad angår *udvikling af egne personlige værdier og indsigt i og stillingtagen til samfundsmæssige, politiske og globale problemstillinger*.
7. Gennem beskæftigelsen med begreber og værdier vil eleven også kvalificere sig til *samfundsdeltagelse*, bl.a. i kraft af at blive bedre til at gennemskue andres (fx politikeres, forretningsfolks og kunstneres) misbrug af begreber og værdier.
8. Filosofi vil kunne vække *lysten til at udtrykke sig om noget "stort"*, hvilket i mange tilfælde vil kunne aflæses i elevernes skriftlige opgaver.
9. Nogle "stille" elever vil under de filosofiske samtaler kunne vise sig fra en *ny og mere udadvendt side*.
10. Filosofi lægger naturligt op til at være *alvorlig*, en lidt "overset" egenskab.
11. Filosofi stimulerer *evnen til at ræsonnere*, dvs. komme frem til svar i komplekse problemstillinger, en evne der er brug for i mange erhvervsammenhænge.
12. En filosofisk behandling af et emne i skolen vil kunne stimulere eleverne i forhold til *valg af uddannelse*, fx et valg om at blive kok (motiveret af emnet sundhed), advokat (menneskerettigheder) eller designer (skønhed).
13. Både gennem den systematiske og spontane debat eleverne imellem vil filosofi kunne udvikle elevernes *sans for demokratiske processer*.
14. Filosofi vil også kunne føre til en *øget forståelse for andre mennesker og kulturer* og i nogle tilfælde til en større *indsigt i det at være menneske*.
15. Filosofi fører uundgåeligt til globale spørgsmål, og en filosofisk eftertænksomhed i skoleårene vil sandsynligvis kunne påvirke elevernes *ansvarfølelse* på længere sigt, lige fra at vedrøre det lokale til det globale.

Hvordan filosofi i skolen?

Skolen og filosofi

Selvom *filosofi* er det fag, som alle fag både udspringer af og ender ud i, bl.a. i form af etiske problemstillinger, findes der ikke i uddannelsessystemet en indføring i en filosofisk praksis. Udover trinmålet *livsfilosofi og etik* i faget *kristendomskundskab* i folkeskolen møder eleven først *filosofi* som valgfag i gymnasiet / HF, og her er det allerede gjort meget akademisk / teoretisk.

Ganske vist rummer litteraturdelen i folkeskolen megen livsvisdom, og mange eventyr og i særdeleshed myter er da også i deres natur en filosoferen over noget begrebsligt eller et grundvilkår i tilværelsen. Men forskellen på en litterær fremgangsmåde og en filosofisk fremgangsmåde kan illustreres således: "I dag læste vi en historie af H. C. Andersen, den handlede om kærlighed" og "I dag beskæftigede vi os med begrebet *kærlighed*, vi brugte bl.a. en historie af H. C. Andersen."

Filosofi som videnskab/metode

Videnskabens metodekrav kan sagtens indføres i det små (fx indledningsvis punkopstilling) i udøvelsen af filosofi i skolens ældste klasser. Metodekravet vil både sikre, at eleverne arbejder målrettet undervejs, ikke fare vild i abstraktioner, og de efter endt undersøgelse kan fremlægge og begrunde resultatet på en systematisk måde.

Men da filosofiens område hovedsageligt omhandler det, der ikke kan måles og vejes, kan man ikke forvente, at konklusionen af en filosofiopgave i alle tilfælde fremstår meget præcist eller entydigt, fx i en opgave om *lykke*.

I arbejdet med etiske dilemmaer skal metodekravet vedrøre argumenters holdbarhed (bl.a. logik og universalitet) og opgavens struktur.

Teori og praksis

Alle fag har en teoriside og en praksisside. Når det gælder filosofi på folkeskoleniveau, vil det i de fleste tilfælde være fordelagtigt, at praksissiden er den dominerende, altså at eleverne hurtigt kommer i gang med en opgave / at filosoffer selvstændigt uden først at skulle tilegne sig et stort kendskab til forskellige filosoffer og deres teorier. På den anden side, er det også vigtigt, at eleverne får et teoretisk udgangspunkt af arbejde ud fra, fx fra et oplæg eller tekst om et bestemt emne, eller gennem indføring i en kendt filosof.

Forlaget X har udgivet 4 undervisningsbøger om filosofi og etik til folkeskolens ældste klasser.